

УДК 342.8; 328

Зінченко Микола Віталійович

аспірант кафедри політології
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
nikalyay1@gmail.com;
<https://orcid.org/0000-0002-1680-1940>

ПОРІВНЯННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ МАЖОРИТАРНИКІВ ТА ОБРАНИХ ЗА СПИСКАМИ ПАРТІЙ. НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Аналізується діяльність народних депутатів України 8-го скликання, які представляють Харківську область. Проводиться порівняння активностей депутатів, обраних у мажоритарних округах і за списками політичних партій. Проаналізовано діяльність народних депутатів за показниками присутності на пленарних та комітетських засіданнях, участь в голосуваннях, законотворча активність, подача депутатських запитів та виступи на пленарних засіданнях. Харківську область у Верховній Раді України представляють 23 народних депутати, які є представниками фракцій: Партія «Блок Петра Порошенка», Політична партія «Народний фронт», Політична партія «Опозиційний блок», Політична партія «Об'єднання Самопоміч», Радикальна партія Олега Ляшка, група «Воля народу», група «Партія «Відродження», тобто майже всі фракції та групи, що є високим показником, порівняно з іншими регіонами. Показано, що незважаючи на велику представленість, продуктивність багатьох нардепів є низькою і малоефективною. Депутати пропустили велику кількість пленарних засідань без поважних причин – 3 нардепи відвідали менше 30% пленарних засідань. Народні обранці дуже пасивно ставляться до свого обов'язку брати участь в голосуваннях під час пленарних засідань – у 12 депутатів з 23, тобто більше ніж у половини показник участі в голосуванні нижче 17%. Активність нардепів характеризується «законодавчим спамом» – середній показник прийнятих законопроектів від кількості поданих знаходиться на рівні 10%. Більшість представників Харківської області майже не використовує своє право депутатського запиту та виступу в пленарному залі – 7 депутатів подали менше п'яти депутатських запитів, 6 депутатів жодного разу не виступили під час сесійних засідань. Зазначено, що високі і низькі показники можуть демонструвати депутати, обрані за будь-якою з двох виборчих систем. Найбільш продуктивними народними депутатами Харківської області за обраними показниками є мажоритарник Олександр Кіри («Народний фронт») та обраний за списком партії «Об'єднання Самопоміч» Роман Семенуха, найменш продуктивними є мажоритарник Дмитро Добкін та списочник Михайло Добкін («Опозиційний блок»).

Ключові слова: політичні партії, народні депутати, виборча система.

Зинченко Николай Витальевич

аспірант кафедры политологии
Харьковский национальный
университет имени В.Н. Каразина,
пл. Свободы, 4, Харьков, 61022,
nikalyay1@gmail.com;
<https://orcid.org/0000-0002-1680-1940>

СРАВНЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ МАЖОРИТАРЩИКОВ И ИЗБРАННЫХ ПО СПИСКАМ ПАРТИЙ. НА ПРИМЕРЕ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Анализируется деятельность народных депутатов Украины 8-го созыва, которые представляют Харьковскую область. Проводится сравнение активностей депутатов,

избранных в мажоритарных округах и по спискам политических партий. Проанализированы деятельность народных депутатов по показателям присутствия на пленарных и комитетских заседаниях, участие в голосованиях, законотворческая активность, подача депутатских запросов и выступления на пленарных заседаниях.

Харьковскую область в Верховной Раде Украины представляют 23 народных депутата, которые являются представителями фракций: Партия «Блок Петра Порошенко», Политическая партия «Народный фронт», Политическая партия «Оппозиционный блок», Политическая партия «Объединение Самопомощь», Радикальная партия Олега Ляшко, группа «Воля народа», группа «Партия «Возрождение», то есть почти все фракции и группы, что является высоким показателем по сравнению с другими регионами. Показано, что несмотря на большую представленность, производительность многих нардепов низка и малоэффективна. Депутаты пропустили большое количество пленарных заседаний без уважительных причин – 3 нардепа посетили менее 30% пленарных заседаний. Народные избранники очень пассивно относятся к своей обязанности участвовать в голосованиях во время пленарных заседаний – у 12 депутатов из 23, то есть более чем у половины показатель участия в голосованиях ниже 17%. Активность нардепов характеризуется «законодательным спамом» – средний показатель принятых законопроектов от количества поданных находится на уровне 10%. Большинство представителей Харьковской области почти не используют свое право депутатского запроса и выступления в пленарном зале – 7 депутатов подали менее пяти депутатских запросов, 6 депутатов ни разу не выступили во время сессионных заседаний. Отмечено, что высокие и низкие показатели могут демонстрировать депутаты, избранные по любой из двух избирательных систем. Наиболее продуктивными народными депутатами Харьковской области по выбранным показателям являются мажоритарщик Александр Кириш («Народный фронт») и избранный по списку партии «Объединение Самопомощь») Роман Семенуха, наименее продуктивными являются мажоритарщик Дмитрий Добкин (Самовыдвижение) и списочник Михаил Добкин («Оппозиционный блок»).

Ключовые слова: *политические партии, народные депутаты, избирательная система.*

Mykola Zinchenko

PhD student, Department of Political Science
V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022
nikalyay1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1680-1940>

PROPORTIONAL VS MAJORITARIAN DEPUTIES: COMPARATIVE ANALYSIS OF ACTIVITIES IN KHARKIV REGION

The activity of the Ukrainian members of parliament (MPs) of eighth convocation, which were elected in the Kharkiv oblast, is analyzed. A comparison of the activities between deputies elected under a majoritarian system and the ones from the lists of political parties is made. MPs` activity was analyzed in terms of plenary and committee attendance, participation in voting, legislative activity, submission of deputy inquiries and speeches at plenary meetings. The Kharkiv region in the Verkhovna Rada of Ukraine is represented by 23 deputies who represent the fractions: the Petro Poroshenko Bloc Party, the Narodniy Front political party, the Opposition Bloc political party, the Samopomich political party, Oleg Lyashko`s Radical Party, the group «Volya Narodu», the «Vidrodzennya» group, that is, almost all fractions and groups, that is a high indicator in comparison with other regions. The paper shows that despite the great representation, the efficiency is low and ineffective. Deputies missed a large number of plenary sessions without respected reason – 3 MPs attended less than 30% of plenary sessions. MPs are very passive in their duty to take part in polls during plenary sessions - 12 out of 23 deputies, that is, more than half, have a voting participation rate less than 17%. The activity of deputies is characterized as «legislative spam» - the average percentage of the adopted bills in the number of submitted ones is under 10%. Most representatives of the Kharkiv region almost do not use their right to make a deputy request and to

speak in the plenary hall – 7 deputies submitted less than five deputy inquiries, 6 deputies never spoke during plenary sessions. It was noted that deputies elected by either of the two electoral systems may demonstrate high and low rates. The most productive deputies of the Kharkiv region by the selected indicators are majoritarian Alexander Kirsch (Narodniy Front) and Roman Semenukha selected from the Samopomich party list, the least productive ones are majoritarian Dmitry Dobkin (self-nominee) and Mikhail Dobkin selected from the Opposition Bloc party list.

Keywords: *political parties, members of parliament, electoral system.*

В Україні вже багато років йдуть дискусії стосовно зміни виборчої системи. Паралельна система, яка використовується в Україні, на думку багатьох науковців, політичних партій, представників громадськості, не є ефективною, зокрема через свою мажоритарну складову, яка породжує масові фальсифікації виборчого процесу. Паралельна виборча система – це різновид змішаної виборчої системи, який поєднує одразу дві виборчі системи: пропорційну та мажоритарну, голосування в яких відбувається паралельно, а результати є незалежними один від одного (Reynolds, Reilly, Ellis 2005: 104). В Україні, на практиці, пропорційна та мажоритарна частини мають рівну кількість мандатів – по 225, голосування в яких проходить одночасно без впливу результатів однієї частини на іншу (Закон України про вибори народних депутатів 2018). Сама система застосовувалась вже 4 рази: в 1998, 2002, 2012 та 2014 роках. З урахуванням тривалого розгляду Виборчого кодексу, згідно з яким виборча система має бути змінена на пропорційну з відкритими регіональними списками, українці будуть обирати народних депутатів за паралельною системою і в 2019 році.

В Українських реаліях мажоритарна частина виборчої системи має негативні наслідки – через російську агресію на сході України та анексію Криму не є можливим проведення виборів в 27 виборчих округах окупованих територій, тому склад Верховної Ради України 8-го скликання є конституційним, але не повним. Як показує практика, зі 198 народних депутатів, обраних у мажоритарних округах, лише 4 жінки, тобто всього 2%, в Харківській області жодної (Відомості про підрахунок голосів виборців по одномандатних виборчих округах 2014). За пропорційною частиною обрано 45 жінок, що складає 20%, це також досить мала кількість, проте в 10 разів більше. До речі, Харківську область у парламенті представляють 2 жінки: Ірина

Єфремова¹ та Альона Кошелева (Відомості про підрахунок голосів виборців по загальнодержавному багатомандатному виборчому округу 2014).

Дослідженням виборчих систем та функціонування парламентів займається велика кількість як українських, так і закордонних учених: Н. В. Богашева, Ю. Б. Ключковський, Л. В. Колісецька, В. Ф. Нестерович, Е. Рейнолдс, Б. Рейлі, А. Елліс, міжнародні організації: IFES (International Foundation of Electoral System), IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance). Всі вони сходяться на тому, що успішне функціонування виборчої системи залежить від внутрішньої специфіки країни, економічного положення населення, історичного розвитку та навіть географічного положення. Тому дуже важливим є визначення найбільш оптимальної виборчої системи для України.

Основним завданням статті є порівняння діяльності народних депутатів України, на прикладі депутатів від Харківської області, обраних у мажоритарних округах та за списками політичних партій, за показниками, які можна предметно дослідити та порівняти: відвідуваність пленарних засідань, участь у голосуваннях, робота в комітетах, законотворча робота, використання інструменту депутатського запиту та виступу на пленарних засіданнях за 4 роки 8-го скликання. Головна мета – визначити, чи насправді депутати, обрані за мажоритарними округами, працюють гірше ніж їхні колеги-списочники.

Харківську область у Верховній Раді України 8-го скликання представляють 23 народні депутати: 14 мажоритарників: Валерій Писаренко ВО №168, Олександр Кірш ВО №169, Дмитро Святаш ВО №170, Віталій Хомутич ВО №171, Володимир Мисик ВО №172, Анатолій Денисенко ВО №173, Олександр Фельдман ВО №174, Володимир Кацуба ВО № 175, Дмитро

¹ Ірина Єфремова 4 жовтня 2018 року скала мандат народної депутатки України, через призначення її членкинею Центральної Виборчої Комісії

Шенцев ВО № 176, Віктор Остапчук ВО №177, Дмитро Добкін ВО № 178, Анатолій Гіршфельд ВО № 179, Олександр Біловол ВО № 180, Євгеній Мураєв ВО № 181 та 9, обраних за списками партій: Михайло Добкін, Ярослав Маркевич, Роман Семенуха, Альона Кошелева, Сергій Тригубенко, Ірина Єфремова², Михайло Кобцев, Ігор Котвіцький, Антон Геращенко (Відомості про підрахунок голосів виборців).

За 4 роки у Верховній Раді України 8-го скликання відбулось 489 пленарних засідань (Календарний план проведення сесій 2018) та 15068 голосувань (Візуалізатор даних Rada4you 2018). Для вимірювання присутності народних депутатів у сесійній залі використовувались показники письмової реєстрації та прямої участі в голосуваннях (натискання кнопки «За», «Проти» «Утримався»). Найкращий відсоток присутності у депутати, обрані за списками «Народного фронту», Ірина Єфремової – 96,2%; вона була присутньою на 451 засіданні з 469. Найбільшу кількість засідань 95,9% відвідав мажоритарник по 169 округу Олександр Кірш, фракція «Народний фронт», а саме 469 засідань і лише 20 пропущених без поважної причини. Ненабагато менше пропустив член депутатської групи «Партія «Відродження» Олександр Біловол, ВО № 180, він був присутній на 95,3%, а це 466 засідань, 8 пропустив з поважної причини, 15 – без поважної причини. Понад 90% засідань відвідали народні депутати-списочники Роман Семенуха «Об'єднання Самопоміч» та Альона Кошелева «Радикальна партія Олега Ляшка». Роман був зареєстрований у пленарній залі на 91,8% або на 449 засіданнях, 7 пропущених з поважної причини, 33 – без поважної причини. Схожий показник і у Альони Кошелевої, показник присутності 90,8%, це 444 відвіданих засідання, 6 пропущених а поважної причини, 39 без поважної причини (Персональні сторінки народних депутатів 2018).

Якщо лідерами за кількістю відвіданих засідань стали депутати-мажоритарники, найменші показники відвідуваності також мають їхні колеги, обрані за мажоритарною складовою. На найменшій кількості

пленарних засідань був зареєстрований член депутатської фракції Політичної партії «Опозиційний блок» Дмитро Добкін, ВО №178; депутат був присутнім лише на 13,7% або 67 засіданнях, при тому що пропустив 422. Приблизно таку саму кількість засідань відвідав і Михайло Добкін, обраний за списком Політичної партії «Опозиційний блок». Михайло був присутнім на 14,9% або 73 засіданнях, 5 пропущених з поважної причини, 411 – без. Також менше 30 відсотків, а саме 29,9%, був присутнім у залі Верховної Ради України позафракційний нардеп-мажоритарник Євгеній Мураєв, він відвідав 146 засідань, а пропустив 343 (Персональні сторінки 2018).

Всі інші депутати мають середні показники присутності, причому їх можна розділити на дві приблизно рівні групи: 30-60% та 61-90% відвідуваності. До групи з більш гіршою відвідуваністю увійшли мажоритарники Валерій Писаренко 41,1%, Дмитро Святаш 34,2%, Володимир Кацуба 42,7%, Дмитро Шенцев 35,2%, Анатолій Гіршфельд 55,8% та списочник Сергій Тригубенко 38,2%. В іншій групі опинились мажоритарники Віталій Хомутиннік 67,9%, Володимир Мисик 85,3%, Анатолій Денисенко 89,8%, Олександр Фельдман 83,4%, Віктор Остапчук 65,6% та списочники: Ярослав Маркевич 82%, Михайло Кобцев 69,7%, Ігор Котвіцький 85,7% та Антон Геращенко 69,5% (Персональні сторінки).

За показниками присутності в пленарному залі, можна зробити висновок, що депутати-лідери та депутати-аутсайтери є як серед мажоритарників, так і серед депутатів, обраних за партійними списками, причому кількість їхня приблизно однакова. Для більш об'єктивної оцінки стосовно присутності в залі та включеності в роботу слід також використовувати дані участі в голосуваннях, тобто натискання народними депутатами кнопок «За», «Проти», «Утримався».

За 4 роки у Верховній Раді України, як вже зазначалось, відбулось 15068 голосувань. У той час, як у більшості парламентів світу у депутатів є лише три позиції щодо питань порядку денного, а саме «За», «Проти», «Утримався», у народних депутатів України є ще дві – «Не голосував», коли картка депутата стояла в карткотримачі, тобто депутат ігнорував голосування або взагалі «Відсутній».

За показником участі у голосуваннях гарні результати мають лише 2 народні

² З урахуванням того, що Ірина Єфремова 4 жовтня 2018 року скала мандат народної депутатки України, через призначення її членкинею Центральної Вибірчої Комісії, інформація по її діяльності аналізувалась не за 4 роки, а за 3 роки та 10 місяців.

депутати, які представляють політичну партію «Об'єднання Самопоміч» за партійними списками – це Ярослав Маркевич та Роман Семенуха. Ярослав Маркевич взяв участь у 12487 голосуваннях (82,9%), Роман Семенуха – у 13320 (88,4%). У всіх інших депутатів цей показник нижче 70%. Ірина Єфремова брала участь у 9911 голосуваннях з 14549 (68,1%). 65,9% має мажоритарник Олександр Кірш. Дещо гірше показник у представника депутатської групи «Партія «Відродження» Віктора Остапчука, ВО №177, він натискав на кнопки 8886 разів, це 59%. Далі йде велика розбіжність між депутатами-мажоритарниками та депутатами-списочниками. Якщо у обраних за списками партій депутатів участь у голосуваннях знаходиться на рівні 30-50%: Альона Кошелева 51.3%, Михайло Кобцев 47.6%, Антон Геращенко 42.1%, Ігор Котвіцький 34.7%, виключенням є Сергій Тригубенко 21.5% та Михайло Добкін 6.5%. У 11 депутатів-мажоритарників відсоток участі в голосуваннях менше 17%: Анатолій Денисенко 16,8%, Володимир Мисик 12,2%, Володимир Кацуба 11,2%, Олександр Фельдман 10,2%, Віталій Хомутич 9,8%, Анатолій Гіршфельд 8,6%, Дмитро Шенцев 5,8%, Дмитро Святаш 5,7%, Валерій Писаренко 5%, Дмитро Добкін 4,1%, найгірший показник у Євгенія Мураєва 2,5% – це 378 голосувань. Ненабагато, але все ж більша кількість голосувань у Олександра Біловола – 26,9% (Візуалізатор даних).

У 21 депутата з 23, показник участі в голосуваннях нижче ніж 70%. У 12 депутатів з 23, показник участі у голосуваннях нижче за 17%, це при тому, що 11 з 12 депутатів є мажоритарниками, тобто можна зробити висновок, що депутати-мажоритарники Харківщини скоріш за все будуть ігнорувати голосування, або навіть взагалі не відвідувати пленарну залу. Можливо, це певне вираження протесту цих депутатів проти рішень діючої влади, тому що всі 12 не входять до правлячої коаліції, а, можливо, така ситуація досить банальна, і народні обранці просто зневажливо ставляться до своїх повноважень.

Робота народного депутата не обмежується відвідуванням пленарних засідань, адже до включення законопроекту до порядку денного сесії він має бути розглянутим депутатами у профільних комітетах. Всього у Верховній Раді України налічується 28 комітетів.

Найкращий показник відвідуваності знову у мажоритарника Олександра Кірша – 84

засідання з 85 (99%). Він є єдиним мажоритарником з показником вище за 80%. Серед обраних за списками партій 91%, або 69 засідань з 76 має в своєму активі Роман Семенуха. 88%, або 53 засідання з 60, відвідала Альона Кошелева, на 92 засіданнях зі 114 була присутньою Ірина Єфремова (81%), 68 засідань з 85, відвідав Антон Геращенко (80%). Всі інші депутати, обрані за списками партій, розмістились в проміжку з 47% (у Сергія Тригубенка) до 77% (у Ярослава Маркевича). Винятком є Михайло Добкін, у якого найгірший результат – 2 засідання з 89, або 2%. Мажоритарники ж рівномірно розподілились в проміжку від 7% (Дмитро Добкін) до 78% (Олександр Біловола). Показники відвідуваності засідань комітетів демонструють нам приблизну рівність як депутатів-мажоритарників, так і депутатів-списочників. Як серед одних, так і серед інших є ті, в кого показники найкращі, і ті, в кого вони найгірші. Проте загальна тенденція показує, що середній показник відвідуваності у обраних за списками партій дещо вищий, ніж у мажоритарників від 64,7% до 44,2% (Рада. ОПОРА 2018).

Окрім обов'язкового відвідування пленарних засідань, засідань комітетів та участі в голосуваннях, народні депутати мають право ініціювати законопроекти, звертатись із депутатським запитом на сесії Верховної Ради України до Президента України, до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їхнього підпорядкування і форм власності, дати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції, або брати участь в обговоренні питань порядку денного в сесійній залі (Закон України про статус народного депутата 2017).

Робота над законопроектами та постановами є одним із основних критеріїв якісної роботи народного депутата. Проте доволі часті випадки «Законодавчого спаму», тобто великої кількості законопроектів, які ініціюються депутатами, але залишаються без розгляду, або щодо них робляться негативні висновки профільними комітетами, Головним науково-експертним управлінням, або ж взагалі містять корупційні ризики. Тому разом із кількістю поданих законопроектів і постанов слід враховувати й кількість підтриманих законопроектів і постанов Верховною Радою

України, простіше кажучи, тих, які отримали 226 голосів на пленарному засіданні.

Лідером за кількістю ініційованих законопроектів є мажоритарник Євгеній Мураєв, в його активі 164 законопроекти, проте в них нульовий ККД, тому що жоден не став чинним законом. Далі йде Ярослав Маркевич зі 153 поданнями, з яких 14 або 9,6% було підтримано. Олександр Кірш має в своєму активі 145 ініціатив, 21 (14,5 %) з яких стали чинними актами. Всього на 1 законопроект менше – 144, зареєстрував Антон Геращенко, але також 21 з них був підтриманий народними депутатами, тому показник 14,6%. Найкращий показник прийнятих актів має Альона Кошелева, при 66 зареєстрованих законопроектів та постанов – 13 (19,7%.) було підтримано. Найменшу ж кількість законопроектів та постанов зареєстровано мажоритарниками Дмитром Добкіним – 2, Володимиром Кацубою – 12; жоден з них не було підтримано. Серед списочників найгірший результат знову у Михайла Добкіна – 9, проте 1 з них став чинним актом. У цілому ж прослідкувати яку-небудь тенденцію серед мажоритарників або списочників не є можливим через велику розпорошеність кількості законопроектів. Лише порівняння середньої кількості законопроектів дало можливість помітити таку різницю: у депутатів, обраних за списками партій, в середньому 90 законопроектів, тоді як у мажоритарників – 62. Відсоток прийнятих законопроектів відрізняється не дуже: 11,9 % у списочників, 8% у мажоритарників. Велика кількість поданих законопроектів є скоріше мінусом, ніж плюсом, тому що замість сконсолідованих проектів, підтриманих більшістю, ми маємо сотні проектів законів у великої кількості депутатів, що унеможливує їхню якісну обробку (Персональні сторінки).

Одним із показників роботи з виборцями є депутатський запит, за допомогою якого депутати можуть дізнаватись про всю необхідну їм інформацію, ініціювати виділення коштів у вигляді субвенцій від Кабінету міністрів. У більшості випадків запити формуються на основі звернень виборців до самих депутатів. І теоретично у мажоритарників має бути більша кількість запитів, ніж у списочників, тому що вони «прикуті» до одного виборчого округу, в якому мають співпрацювати зі своїми прямими виборцями.

На практиці ж найбільшу кількість запитів подав Роман Семенуха, а саме 147.

Наступним йде позафракційний мажоритарник Анатолій Денисенко, в активі якого 143 депутатські запити. А далі – знову обраний за списками партії «Об'єднання Самопоміч» Ярослав Маркевич зі 108 запитами. Серед мажоритарників слід також відзначити Валерія Писаренка, який подав 55 запитів, та Олександра Кірша, в активі якого їх 49. Серед списочників можна виділити Ірину Єфремова – 44 запити та Ігоря Котвіцького – 34, Антона Геращенко – 79. Одразу 4 депутати, обрані за списками партій, ініціювали 10 або менше депутатських запитів: Михало Добкін – 3, Альона Кошелева – 8, Сергій Тригубенко – 2, Михайло Кобцев – 10. Серед мажоритарників таких депутатів 7: Дмитро Святаш – 4, Віталій Хомутич – 3, Володимир Мисик – 4, Олександр Фельдман – 4, Олександр Біловол – 7, Євгеній Мураєв – 4. Єдиним депутатом, який не зареєстрував жодного депутатського запиту, є Дмитро Добкін. У цілому можна спостерігати ситуацію, коли частина депутатів активно користується своїм правом депутатського запиту, в той час коли інша частина це право ігнорує, незалежно від того як їх обрали до Верховної ради або від фракційності (Персональні сторінки).

Доволі важливим інструментом у діяльності народних депутатів є право виступу під час обговорення законопроектів на засіданнях Верховної Ради. Поширеною практикою є запис на виступ та передача цього виступу «фракційному спікеру». Народні депутати Харківщини не часто користуються правом виступу. Лідером знову є обраний за списками партії «Об'єднання Самопоміч» Роман Семенуха, в його активі 431 виступ за 4 роки. Наступним, з великим відривом, йде Антон Геращенко зі 121 виступом. Серед мажоритарників лідером є Валерій Писаренко, в його активі 94 виступи. Для всіх інших депутатів право виступу не є пріоритетним – більше 30 виступів за 4 роки немає ні в кого. Володимир Мисик, ВО №172, Олександр Фельдман, ВО №174, Володимир Кацуба, ВО №175, Дмитро Шенцев, ВО №176, Дмитро Добкін, ВО №178, Ігор Котвіцький, обраний за списками політичної партії «Народний фронт», взагалі жодного разу не виступали в пленарній залі (Стенограми пленарних засідань 2018).

Незважаючи на досить велику представленість Харківської області у Верховній Раді України 8-го скликання, а саме 23 депутати, з яких 14 мажоритарників та 9 обраних за списками політичних партій,

назвати їхню діяльність продуктивною досить важко. Лише 5 депутатів відвідали понад 90% пленарних засідань: 2 мажоритарники – Олександр Кірш та Олександр Біловол та 3 списочники – Ірина Єфремова, Роман Семенуха та Альона Кошелєва. За показником участі в голосуваннях результати низькі у всіх, окрім Романа Семенухи та Ярослава Маркевича. 11 депутатів-мажоритарників мають відсоток участі в голосуваннях нижче за 17%, тобто майже всі, серед списочників такий результат лише в Михайла Добкіна. Не дивлячись на те, що середня відвідуваність комітетських засідань у мажоритарників – 44,2%, а у списочників 64,7%. При цьому лідером за присутністю на засіданнях комітетів є мажоритарник Олександр Кірш. За кількістю законопроектів ситуація збалансована: при тому, що середня кількість поданих законопроектів у списочників більша середньої кількості поданих законопроектів у мажоритарників – 90 : 62, відсоток прийнятих законопроектів приблизно однаково низький і в тих, і в інших. Правом депутатського запиту, як і правом виступу на пленарних засіданнях, нардепи Харківщини користуються дуже пасивно: в більшості випадків показники майже нульові.

У цілому ж, якщо порівнювати мажоритарників та обраних за списками партій депутатів, доволі важко дійти до якого-небудь об'єктивного висновку. З одного боку, за декількома показниками списочники в середньому випереджають мажоритарників, це і відвідування засідань комітетів, і законотворча робота. З іншого боку, деякі показники однаково низькі і в тих, і в інших, як наприклад, участь в голосуваннях, депутатські запити або виступи на пленарних засіданнях. За різними критеріями досить часто виявляються різні лідери, проте зазначимо загально кращі показники у Олександра Кірша та Романа Семенухи, які є представниками двох різних частин однієї виборчої системи. Водночас найгірші показники за різними критеріями дають народні депутати України Михайло та Дмитро Добкіни. Отже, За 4 роки роботи Верховної Ради України 8-го скликання в Харківській області зібрався пул депутатів,

який не дає чіткої відповіді на питання, чи є мінусом мажоритарна або пропорційна складова. Ефективність народних депутатів залежить від їхньої відповідальності та ставлення до своїх обов'язків, незалежно від типу виборчої системи, за якою їх обрали.

ЛІТЕРАТУРА

Reynolds, A., Reilly B., Ellis A. 2005. *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*.

Закон України про вибори народних депутатів № 4061-VI від 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>. (дата звернення 1.12.2018).

Відомості про підрахунок голосів виборців в межах одномандатних виборчих округів. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp039?PT001F01=910>. (дата звернення 1.12.2018).

Відомості про підрахунок голосів виборців по загальнодержавному багато-мандатному виборчому округу Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp300?PT001F01=910> (дата звернення 1.11.2018).

Календарний план проведення сесій 2018. URL: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/awt>. (дата звернення 1.12.2018).

Візуалізатор даних Rada4you 2018. URL: <http://vis.rada4you.org/> (дата звернення 1.11.2018).

Персональні сторінки народних депутатів. Верховна Рада України 2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list. (дата звернення 1.12.2018).

Рада. ОПОРА 2018. URL: <https://rada.oporaua.org/deputaty/deputati/> (дата звернення 1.12.2018).

Закон України про статус народного депутата № 2790-XII від 11.10.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>. (дата звернення 11.11.2018).

Стенограми пленарних засідань 2018. URL: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr> (дата звернення 1.12.2018).